психологів та соціальних педагогів, які працюють з підлітками з дистантних сімей.

Список використаних джерел

1. Коростеліна К. В. Структура та динаміка соціальної ідентичності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. психол. наук: спец. 19.00.05 «Соціальна психологія, психологія соціальної роботи» / К. В. Коростеліна. – К., 2003. – 27 с. :табл. – Бібліогр.: С. 17-18.
2. Лялюгене И. Ю. Влияние трудовой миграции родителей на социализацию подростков [Електронний ресурс] / И. Ю. Лялюгене, Л. А. Рупшене. – Режим доступу: http://www.isras.ru/socis_2008_1.html.
3. Микляева А. В. Структура социальной идентичности личности: возрастная динамика / А. В. Микляева, П. В. Румянцева // Вестник ТГПУ. – 2009. – Вып.5(83). – С.129-132.
4. Соціально-психологічні проблеми виховання дітей в дистантних сім'ях і методично-теоретичні засади підготовки спеціалістів до роботи з ними : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (30-31 жовтня 2008). ЧНУ ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : Технодрук, 2008. – 176 с.

References

1. Korostelina, K. V., 2003. *Struktura ta dynamika sotsial'noyi identychnosti [Structure and dynamics of social identity]*. Abstract of dissertation Doctor of Psychological Sciences. Kyiv.
2. Lyalyuhene, Y. Yu. and Rupshene, L. A. Vlyyanye trudovoy myhratsyy rodyteley na sotsyalyzatsyyu podrostkov [The impact of labor migration of parents on the socialization of adolescents]. [online] Available at: http://www.isras.ru/socis_2008_1.html.
3. Myklyaeve, A. V. and Rumyantseva, P. V., 2009. *Struktura sotsyal'noy ydentychnosti lychnosti: vozrastnaya dynamyka*[The structure of social identity of an individual: age dynamics]. *Bulletin of TSPU*, 5(83), pp.129-132.
4. *Sotsial'no-psykholohichni problemy vykhovannya ditey v dystantnykh sim'yakh i metodychno-teoretychni zasady pidhotovky spetsialistiv do roboty z nymy [Socio-psychological Problems of Raising Children in Distant Families and Methodological-Theoretical Basis of Preparing Specialists to Work with them]: All-Ukrainian Scientific-Practical Conference*. Chernivtsi, October 30-31, 2008. Chernivtsi: Techno-print.

УДК 37.026:81'246.2:37.091.64]:378:37.011.3-057.87(045)

DOI:10.31339/2617-0833-2020-1(28)-56-60

ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ БІЛІНГВАЛЬНОГО ПІДРУЧНИКА ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Ключковська І. М., Савка І. В., Якимович Т. Д.

THE DIDACTIC PRINCIPLES OF CREATING A BILLING TUTORIAL FOR STUDENTS

Klyuchkovskaya Iryna, Savka Iryna, Yakymovych Tatyana

Обґрунтовано структуру білінгвального підручника для студентів вищих закладів освіти. Показано, що у такому підручнику іноземна мова використовується в якості інструменту професійної підготовки. Виокремлено основні функції підручника: інформаційну, розвивальну, комунікативну, мотиваційну, систематизуючу тощо. Базовим підходом до структурування змісту білінгвального підручника є інтегративний.

Ключові слова: білінгвальний підручник, структура змісту, принципи побудови, професійна компетентність, інішомовна компетентність.

The subject-matter of the article is to determine the didactic principles of creating a bilingual textbook for students. The purpose of the bilingual textbook is to ensure the formation of a foreign and professional competence of the individual. A condition that takes into account the specifics of bilingual training is the artificial creation of a foreign language professional learning environment in higher education institutions. The structure of the bilingual textbook for students of higher education institutions is substantiated, in which it is appropriate to take into account the idea of dominant function. It is shown that in such a textbook a foreign language is used as a vocational training tool. The basic functions of the textbook are distinguished: informational, developmental, communicative, motivational, systematic, etc. The basic approach to structuring the content of a bilingual textbook is integrative. The overall result is the systematization of didactic requirements for the development of a bilingual textbook, in particular its function and purpose, structure and principles, and content content.

Key words: *bilingual textbook, content structure, principles of construction, professional competence, foreign language competence.*

Сьогодні при підготовці фахівців у вищій школі особлива увага приділяється інтеграції професійного та іншомовного навчання. Для сучасного фахівця особливого значення набуває як уміння виділяти і переконливо представляти найбільш значущу інформацію, так і здатність іншомовного спілкування на діловому рівні. При цьому в наявності значні суперечності між кінцевою метою навчання і представленням матеріалу у навчальній літературі, що є у розпорядженні викладачів. Процес творення літератури набуває особливої актуальності й гостроти. Варіантами вирішення проблеми є обґрунтування дидактичних підходів до розробки та вдосконалення навчальних підручників.

Створення підручників завжди було і є актуальним. Підручник як ядро навчальної літератури відображає основні освітні тенденції сьогодення. Проблема підручникотворення для вивчення фахових дисциплін іноземною мовою набула особливої гостроти в середині минулого століття, коли навчання стало відображенням полікультурного соціуму, а вивчення кількох іноземних мов – нормою вищої освіти.

Ми спиралися на наукові праці, у яких досліджуються основи теорії підручника (Р. Арцишевський, В. Беспалько, М. Бурда, Д. Зуєв, Я.Кодлюк, О. Ляшенко, Б. Мельниченко, М. Прадівляний та ін.), підручника іноземної мови (М. Гадайчук, О. Литвинюк, О. Нінецька, В. Плахотник, А. Прокопенко, В. Редько, Н. Склярєнко та ін.), інтегративного підручника (І. Задорожнюк, І. Козловська, Ю. Стиркіна, В. Харитонов та ін.).

Водночас, незважаючи на інтенсивне дослідження цієї проблеми, ще недостатня увага приділяється такому важливому аспектові, як створення білінгвального підручника. На жаль, побудова змісту такого підручника для професійної підготовки студентів не має достатнього наукового обґрунтування, про що свідчить аналіз навчальних планів, програм та підручників. Відсутність чіткого уявлення викладачів щодо можливостей використання білінгвального підручника не дозволяє їм правильно визначити його призначення, структуру та масштабність.

Метою статті є визначення дидактичних засад створення білінгвального підручника для студентів.

Використання іноземної мови в якості інструменту професійної підготовки майбутніх фахівців зумовлено певними труднощами пов'язаними з відсутністю сучасних підручників для такого навчання. У зв'язку з цим виникає необхідність обґрунтування дидактичних засад побудови підручників для роботи у білінгвальному режимі.

Сучасні вимоги щодо інтенсифікації навчального процесу, пошуки шляхів до реалізації принципу активної комунікативності спонукають працювати над підручниками, які повністю або значною мірою забезпечуватимуть комунікативні потреби і стимулюватимуть мовленнєву діяльність [1, с.223]. Призначення білінгвального підручника полягає в тому, щоб забезпечити формування іншомовної та професійної компетентності особистості, що вільно і

легко орієнтується у життєвих та професійних обставинах, виявляє високий рівень володіння мовною культурою, дбає про якість свого мовлення.

Загальними вимогами до створення підручника є: а) вимоги до цілей, змісту та структури підручника; б) психолого-педагогічні вимоги; в) методичні вимоги [2, с.110].

Окрім того, необхідно враховувати те, що робота з підручником у процесі білінгвального навчання передбачає вивчення іноземної мови професійного спрямування, освоєння професійних знань під час білінгвального курсу, самостійну роботу та виконання практичних завдань. Всі ці компоненти повинні знайти своє відображення у структурі підручника.

Метою створення білінгвального підручника є формування предметної професійної компетентності шляхом розвитку іншомовної компетентності. Умовою, що враховує специфіку білінгвального навчання є штучне створення іншомовного професійного середовища навчання у закладах вищої освіти.

Взаємодія елементів підручника передбачає два зрізи: вертикальний (підручник з його типологічною та індивідуальною особливістю) та горизонтальний (складається з різних видів навчального матеріалу) [2, с.111].

Особливу увагу слід звертати на структуру білінгвального підручника. З досвіду відомо, що найкраще тут використовувати конструкцію тематичну. За такого підходу кожна попередня тема повинна логічно пов'язуватись із наступною професійною темою. Структурування змісту білінгвального підручника передбачає використання можливостей інтегративного підходу [3]. Інтеграція у побудові підручника є наскрізною і багатоаспектною. Вона стосується не лише змісту підручника, але усіх його функцій і структурних елементів.

Окрім того, у структурі білінгвального підручника доцільно враховувати ідею домінуючої функції. До основних функцій білінгвального підручника віднесено такі: інформаційну, розвивальну, комунікативну, мотиваційну, орієнтаційну, систематизуючу, формуючу, трансформаційну, виховну, управлінську, організаційну, самонавчання, контролюючу, інструктивну тощо.

В основі відбору змісту білінгвального підручника закладено принцип інтеграції знань. Інтеграція відбувається на міждисциплінарному рівні: іноземна мова (друга іноземна мова) – професійна дисципліна. Об'єктами вивчення стають інтегровані знання (ідеї, теорії, закони, факти, комплексні проблеми).

Важливими при структуруванні змісту білінгвального підручника є принципи: рівності, доповнювальності, інваріантності та варіативності, ситуативності, координації функцій тощо.

Здатність висловлювати свої думки іноземною мовою як на загальні, так і на професійні теми передбачає вміння вибрати необхідний мовний зразок і його лексичне наповнення у зв'язку з швидко змінними умовами спілкування. При підборі вправ на перше місце висувається вимога ситуативності, тобто максимального наближення процесу навчання до умов реальної комунікації. Саме ситуативні вправи дозволяють викладачам навчати студентів спілкуванню на спеціально відібраному мовному матеріалі. Змістом таких вправ повинні бути професійні завдання. Крім тренування мовного матеріалу ситуативні вправи розвивають у навчанні мотиваційну готовність до мовної діяльності, сприяють її цілеспрямованості. Отже, готується входження майбутніх фахівців в професійне комунікативне середовище [4, с. 149].

Студенти повинні мати можливість вибирати різні білінгвальні курси з метою отримання поглиблених знань з іноземної мови в рамках спеціальності, що освоюється. Маємо на увазі не лише сферу професійної лексики (заглиблення у спеціальність), а й норми ділового етикету, діловодство, бізнес-курс і т. п. Особливу увагу слід приділити навичкам аналізу і створення різних типів професійних текстів і документів.

Як правило, білінгвальні підручники для студентів закладів вищої освіти є професійно спрямованими. Тому, добираючи матеріали, треба брати до уваги, що лексичний матеріал

мусить бути підібраний відповідно до професій. На це ж спрямовується увага і при укладанні практичних завдань, а окрім пояснювальних завдань використовуються ситуативні.

Рівень іншомовної та професійної компетенції майбутнього фахівця безпосередньо залежить від обсягу накопичених знань, від його здібностей поповнювати свій багаж новою професійно цінною інформацією. Навички, набуті у ЗВО, допоможуть фахівцям поглиблювати свої знання у процесі трудової діяльності. Мова стає об'єктом вивчення, а мовлення виконує важливу функцію: з одного боку, воно інструмент, засіб оволодіння виучуваним матеріалом, з іншого – джерело знань з інших (немовних) сфер пізнання. Тому, добираючи матеріали застосовують різні прогресивні методики: інтелект-карти, посилання на відеоматеріали, завдання супервізії тощо. Наприклад, студентам пропонується за посиланням самостійно переглянути веб-сайти для візуального ознайомлення та підготувати доповіді на запропоновані теми.

Суттєвим чинником в процесі навчання є можливість отримувати зворотний зв'язок як додаткове наукове пояснення, яке можна співвіднести з іншими характеристиками суб'єкта спілкування. Враховуючи основні вимоги щодо організації роботи з метою розвитку професійних якостей студентів, вважаємо доречним використання різних видів комунікативних вправ.

Наведемо приклади вправ на розуміння тексту [5]:

Завдання 1. Прочитавши незнайомий текст, сформулюйте свою власну думку, використовуючи подані нижче фрази.

Завдання 2. Попрацюйте у парах над текстом. Поставте питання до тексту та дайте відповіді на них.

Завдання 3. Напишіть есе, використовуючи ключові слова.

Уваги заслуговують завдання з використанням білінгвальних моделей та схем. Такі ілюстративні матеріали є не лише основою для навчання студентів усного мовлення, а й допомагають візуально закріпити інформацію.

Наше дослідження є спробою систематизувати дидактичні вимоги до розробки білінгвального підручника, зокрема його призначення та мету, структуру та принципи, змістове наповнення. Загалом, робота над підручником стає важливою науково-пошуковою проблемою лінгвістів, психологів, методистів, викладачів іноземної мови та професійних дисциплін у вирішенні питань щодо змісту, структури, методики презентації навчального матеріалу. Тому до подальших напрямів відносимо міждисциплінарне дослідження ефективності використання білінгвального підручника.

Список використаних джерел

1. Васильєва Л. Концепція підручника з іноземної мови // Теорія і практика викладання української мови як іноземної / Л. Васильєва. – 2007. – Вип. 2. – С. 222–228.
2. Ключковська І.М. Сучасний підручник як засіб інтеграції фундаментальних знань / І.М. Ключковська, І.М. Козловська, Т.Д. Якимович // Педагогічний альманах. – 2019. – Вип. 42. – С. 109–113.
3. Козловська І. М. Метапредметна інтеграція у змісті професійної освіти: метод. рекомендації / І. М. Козловська. – Львів : Сполом, 2008. – 24 с.
4. Сумина В. Е. Интегративная функция иностранного языка в процессе профессионального образования. Проблемы интеграции гуманитарных, фундаментальных и профессиональных знаний в техническом образовании: науч. сб. Северо-Кавказский науч. центр высшей школы / В. Е. Сумина. – Новочеркасск : ЮРГТУ, 2001. – С. 145–146.
5. Савка І. В. English in Use = Англійська у використанні: навч. посібник / І. В. Савка, О. Островська. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 222 с.

References

1. Vasylyeva, L., 2007. Kontsepsiya pidruchnyka z inozemnoyi movy [Foreign language textbook concept]. *Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language*, 2, pp. 222-228.
2. Klyuchkovs'ka, I.M., Kozlovs'ka, I.M. and Yakymovych, T.D., 2019. Suchasnyy pidruchnyk yak zasib intehtatsiyi fundamental'nykh znan' [Modern textbook as a means of integrating fundamental knowledge]. *Pedagogical almanac*, 42, pp. 109-113.
3. Kozlovs'ka, I. M. 2008. *Metapredmetna intehtatsiya u zmisti profesiynoyi osvity* [Objective Subject integration in the content of vocational education]. Lviv: Spolom.
4. Sumyna, V. E. 2001. *Yntehtatyvnaya funktsyya ynostrannoho yazyka v protsesse professyonal'noho obrazovanyia. Problemy yntehtatsyy humanytarnykh, fundamental'nykh y professyonal'nykh znanyy v tekhnicheskoy obrazovanyy* [The integrative function of a foreign language in the process of vocational education. Problems of integration of humanitarian, fundamental and professional knowledge in technical education]. Novocherkassk: SRSTU.
5. Savka, I. V. and Ostrovs'ka, O. 2013. *English in Use = Anhliys'ka u vykorystanni* [English in Use]. Lviv: Ivan Franko National University.

УДК 378.147:001.89:378.091.313

DOI:10.31339/2617-0833-2020-1(28)-60-64

ФРАКТАЛЬНИЙ ТА СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ НАУКОВО-НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Козяр М. М., Козловський Ю. М., Гаврилюк М. В.

FRACTAL AND SYNERGISTIC APPROACHES TO THE FORMATION OF INTEGRATED SYSTEM OF SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Kozia Mykhailo, Kozlovskyi Yurii, Havryliuk Marianna

Обґрунтовано доцільність використання синергетичного підходу як методології розвитку системи інтегрованої науково-навчальної діяльності закладів вищої освіти. Зроблено висновок, що систему інтегрованої науково-навчальної діяльності закладу вищої освіти доцільно моделювати як матрицю фрактальних структур із рівною кількістю складових і різними підструктурами.

Ключові слова: заклад вищої освіти, науково-навчальна діяльність, інтеграція, синергетичний підхід, фрактальний підхід

Purposeful development of innovations in scientific and educational activity integration involves updating of structure and content of teachers' scientific activity in higher education institutions. One of the effective ways of solving this problem is conceptual substantiation and development of dynamic poly-model of teacher's integrated scientific and educational activity in scope of certain specialization on the basis of methodological principles and general pedagogical approaches. It has been proven that binary classification of integrated scientific and educational activity allows carrying out multi-aspect modeling theoretically and empirically with informational support of scientific and educational activity of higher education institutions. Creating a fractal matrix of higher education institution integrated scientific and educational activity system is an advanced direction for the development of science and education integrity, as it interprets them in the form of fractal structures with the same set of components and different substructures. It has